

Т. П. КАЗАКОВА

ШМАТМОЎНАЯ ЛІТАРАТУРА БЕЛАРУСІ ХІ-ХІХ ст. У ДАСЛЕДАВАННЯХ КАФЕДРЫ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

Казаква Таццяна Пятроўна - кандидат філалагічных навук, дацэнт, загадчык кафедры гісторыі беларускай літаратуры. Аўтар каля 60 навуковых публікацый. Даследуе паэтыку старажытнай беларускай літаратуры і праблемы параўнальна-гістарычнага літаратуразнаўства.

Супрацоўнікі кафедры гісторыі беларускай літаратуры глыбока і ўсебакова вывучаюць асноўныя праблемы сучаснага літаратуразнаўства. У межах планавай навукова-даследчай тэмы «Беларуская літаратура ХІ—ХІХ стагоддзяў: паэтыка, тыпалогія, мастацкія традыцыі» (2001-2005 гг.) праведзены канцэптuallyна-цэласны аналіз шматмоўнай літаратуры Беларусі ХІ-ХІХ ст., апублікаваны невядомыя раней творы пісьменнікаў і паэтаў азначанага перыяду, што істотна пашырыла панараму духоўнай спадчыны народаў Беларусі. Творы беларускіх пісьменнікаў і паэтаў разглядаюцца ў кантэксце філасофска-эстэтычных напрамкаў сусветнай літаратуры.

Прааналізаваны сюжэтно-кампазіцыйныя запазычанні, перайманні, наватарскае і традыцыйнае ў творчасці Кірылы Тураўскага і Грыгорыя Цамблака (дацэнт Казаква Т.П., выкладчык Крычко В.П.), П. Скаргі, А. Мужылоўскага, С Буднага, В. Цяпінскага (дацэнт Кароткі У.Г.), Я. Радвана, Г. Пельгрымоўскага, Я. Пратасовіча, А. Рымшы (прафесар Кавалёў С.В.), Я. Баршчэўскага, І. Ходзькі, Т. Лады-Заблоцкага, Р. Падбярэзскага (доктар філалагічных навук Хаўстовіч М.В.), Ф. Багушэвіча, Я. Чачота, Т. Зана, А. Кіркора, В. Дуніна-Марцінкевіча, В. Каратынскага (дацэнт Запрудскі І.М., дацэнт Тарасюк Л.К.), А. Міцкевіча, З. Тшашкоўскай (дацэнт Багдановіч І.Э.).

У доктарскай дысертацыі Кавалёва С.В. «Станаўленне польскамоўнай паэзіі ў полілінгвістычнай літаратуры Беларусі эпохі Рэнесансу» (абаронена ў 2002 г.) асветлена гісторыя развіцця польскамоўнай паэзіі Беларусі ХІ—ХІІ ст., бо традыцыйнае разуменне беларускай літаратуры (тэксты на беларускай і царкоўнаславянскай мовах) збядняла нацыянальнае пісьменства, не дазваляла поўнасьцю рэканструяваць працэс літаратурнага развіцця, з гісторыі літаратуры выпадалі не толькі асобныя творы, але і жанры (гераічна-эпічная паэзія, школьная драма). Даследчык у аспекце мастацкіх традыцый прааналізаваў творчую спадчыну М. Стрыйкоўскага, Ф. Градоўскага, Я. Радвана і іншых, паказаў, што жанравая сістэма польскамоўнай паэзіі эпохі Рэнесансу ў рэдукаваным выглядзе абапіралася

на жанравую сістэму антычнай паэзіі; плённа развівалася рэлігійна-метафізічная, палітычная, сатырычная, гістарычная, героіка-эпічная, навуковая і маральна-дыдактычная паэзія.

У доктарскай дысертацыі Хаўстовіча М.В. «Мастацкі метады Яна Баршчэўскага» (абаронена ў 2003 г.) арганічна спалучаны панарамны разгляд твораў пісьменніка і мастацкая інтэрпрэтацыя найбольш значных тэкстаў, паказаны вытокі і эвалюцыя мастацкай умоўнасці у творчасці пісьменніка. Даследчык аргументавана сцвярджае, што алегарычная плынь прозы Я. Баршчэўскага дазваляла яму адлюстравать нацыянальнае і палітычнае жыццё свайго краю, стварыць літаратуру новага, вышэйшага ўзроўню праўды. Рамантыкі, выкарыстоўваючы айчынную архаіку, пры дапамозе алегорыі і сімвалікі гаварылі пра нацыянальнае і палітычнае жыццё свайго краю, падказвалі шляхі служэння Бацькаўшчыне.

Польскамоўную паэтычную традыцыю на Беларусі, рамантычны пералом першай трэці XIX ст. і ролю А. Міцкевіча, які прынёс у еўрапейскую літаратуру ўзвышчанае апяванне чалавека, паказвае Багдановіч І.Э. у манаграфіі «Авангард і традыцыя: Беларуская паэзія на хвалі нацыянальнага адраджэння» (2001). Аўтар адзначае, што канцэпцыя «польскамоўнай плыні» ў беларускай літаратуры пашырыла далягляд айчыннага пісьменства і была заснавана на інтэграванасці кантэкстаў беларускай і польскай культур у перыяд сумеснай дзяржаўнасці і гісторыі. А. Міцкевіч уласнай творчасцю сцвердзіў сутнасную мадэль нацыянальнага (краёва-беларускага і польскага рэчпаспалітаўскага) духоўнага космасу і асаблівасці культурна-гістарычнага быцця народа, да якога належаў генетычна. У яго творах адбіліся характэрныя і дасканаласць беларускай міфалогіі, фальклору, абраднасці, асаблівасці шляхецкага менталітэту, гістарычных каранёў. Даследчыца робіць вывад: творчасць А. Міцкевіча, перадусім, яе рамантычны кірунак і патрыятычны пафас вызначылі шлях развіцця беларускай літаратуры ў XIX ст. Аўтар разглядае і спосабы ўвасаблення нацыянальнай ідэі ў творчасці паэтаў маладнякоўска-ўзвышаўскага кола з улікам усёй складанасці літаратурнай і ідэйна-палітычнай сітуацыі таго часу.

Дацэнт Тарасюк Л.К. у кнізе пра беларускую паэзію «Аналогія красы» (2003) прааналізавала галоўныя тэндэнцыі літаратурнага працэсу эпохі нацыянальнага адраджэння, паказала мастацкі феномен паэзіі Янкі Купалы, Максіма Багдановіча і іншых выдатных песняроў зямлі беларускай.

Плённа распрацоўвае праблемы атрыбуцыі беларускай літаратуры XIX ст. дацэнт Запрудскі І.М. У літаратурным жыцці Беларусі гэтага перыяду і тэксте «Тараса на Парнасе» ён знайшоў новыя аргументы на карысць аўтарства Ялегія Пранціша Буля.

Супрацоўнікі кафедры ў перыяд з 2001 па 2005 г. апублікавалі шэсць манаграфій, дзевяць навуковых зборнікаў і шэраг артыкулаў у навуковых выданнях, матэрыялах і тэзісах канферэнцый, перакладаў з лацінскай, польскай моў і навуковых каментарыяў.

У 2002 г. на кафедры была распрацавана новая, перспектыўная «Праграма па гісторыі беларускай літаратуры XI—XIX ст.», якая ўлічвала найноўшыя дасягненні беларускага літаратуразнаўства ў вывучэнні полілінгвістычнага пісьменства Беларусі. У 2005 г. пры падрыхтоўцы новай тыповай вучэбнай праграмы было прынята рашэнне пашырыць гістарычны і тэарэтычны ахоп матэрыялу. У выніку асобна была выдадзена праграма «Гісторыя беларускай літаратуры XVIII-XIX стст.» / Склад. Хаўстовіч М.В., Запрудскі І.М., Тарасюк Л.К. (Мн., 2005) і «Гісторыя беларускай літаратуры XI-XVII ст.» / Склад. Кавалёў С.В., Казакова Т.П., Кароткі У.Г. (Мн., 2006). Калектыў кафедры пачаў працу над стварэннем серыі вучэбных дапаможнікаў, прысвечаных асобным эпохам і перыядам у гісторыі беларускай літаратуры (на гэты час выдадзена: Хаўстовіч М.В. «Гісторыя бела-

рускай літаратуры 30-40-х гг. XIX ст.», Кавалёў С.В. «Гісторыя беларускай літаратуры: другая палова XVI ст.», плануецца выданне новых універсітэцкіх падручнікаў у адпаведнасці з падрыхтаванымі вучэбнымі праграмамі. Прафесар Кавалёў С.В., дацэнт Казакова Т.П., дацэнт КароткіУ.Г. прынялі чынны ўдзел у акадэмічным выданні «Анталогіі даўняй беларускай літаратуры: XI- першая палова XVIII ст.» (Мн., 2003)- сапраўднай скарбніцы духоўных каштоўнасцей беларускага народа.

Адпаведна вучэбным планам чытаюцца курсы лекцый па гісторыі беларускай літаратуры XI—XIX ст. для розных аддзяленняў беларускай філалогіі, рускай філалогіі, рамана-германскай філалогіі, славянскай філалогіі. Выкладчыкі кафедры распрацавалі і шэраг спецкурсаў: «Хрысціянства і беларуская літаратура» (Казакова Т.П.), «Польскамоўная паэзія Беларусі XVI- пач. XVII ст.» (Кавалёў С.В.), «Адам Міцкевіч і еўрапейская рамантычная традыцыя» (Багдановіч І.Э.), «Адам Кіркор і літаратурны працэс у Беларусі ў XIX ст.» (Запрудскі І.М.), «Гісторыя мастацкіх кірункаў і плыняў у беларускай паэзіі XIX - пач. XX ст.» (Тарасюк Л.К.), «Чалавек, эпоха, стыль у старажытнай літаратуры ўсходніх славян» (Кароткі У.Г.), «Асветніцкія і рамантычныя тэндэнцыі ў беларускай літаратуры першай паловы XIX ст.» (Хаўстовіч М.В.). З 2004 г. уведзены курсы спецыялізацыі «Новыя аспекты вывучэння старабеларускай літаратуры: Рэнесанс і Барока» і «Літаратура Беларусі ў эстэтычных сістэмах ад Барока да мадэрнізму».

Значнымі падзеямі ў навуковым жыцці славянскіх народаў сталі праведзеныя кафедрай міжнародныя навуковыя канферэнцыі: «Шлях да ўзаемнасці» (Мінск, 2003 г.) і «Польска-беларускія культурныя, літаратурныя і моўныя сувязі» (Мінск, 2005 г.).

Традыцыйна праводзяцца штогадовыя кафедральныя навуковыя чытанні ў маляўнічых мясцінах Беларусі (г. п. Радашковічы, Іслач і інш.), матэрыялы якіх выдаюцца ў зборніках «Працы кафедры гісторыі беларускай літаратуры».

Наша кафедра плённа супрацоўнічае з Інстытутам літаратуры імя Янкі Купалы НАН Беларусі, з Міжнароднай асацыяцыяй беларусістаў, з Таварыствам беларускай мовы, з Варшаўскім і Люблінскім універсітэтамі.

Студэнты вядуць навукова-даследчую работу ў межах сямі спецсемінараў кафедры; штогод удзельнічаюць ва ўніверсітэцкай навуковай канферэнцыі, двое сталі прызёрамі Рэспубліканскай навуковай канферэнцыі студэнтаў. Кафедра праводзіла студэнцкія навуковыя чытанні, прысвечаныя памяці прафесара Александровіча С.Х. (2001-2004), старшага навуковага супрацоўніка Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы НАН Беларусі Коршунава А.Ф. (2005).

Традыцыі кафедры гісторыі беларускай літаратуры працягваюць нашы аспіранты, якія распрацоўваюць актуальныя праблемы медыявістыкі і гісторыі беларускай літаратуры XIX ст., бо «сучасную эпоху можна паспраўднаму зразумець толькі ў святле тысячагоддзяў» (Ліхачоў Д.С.).

Такім чынам, калектыў кафедры гісторыі беларускай літаратуры працуе плённа, захоўвае традыцыі, смела ўваходзіць у прастору сусветнага літаратуразнаўства, актыўна выдае свае навукова-даследчыя працы. Прыводзім некаторыя з найбольш значных выданняў: Багдановіч І.Э. Авангард і традыцыя: Беларуская паэзія на хвалі нацыянальнага адраджэння. Мн., 2001. 387 с; Багдановіч І.Э. Мастацкія алегорыі ў творчасці Ф. Багушэвіча // Веснік БДУ. Сер. IV. Філалогія. Журналістыка. Педагогіка. 2001. № 1. С 3-6; Запрудскі І.М. Нарысы гісторыі беларускай літаратуры XIX ст. Мн., 2003. 138 с; Запрудскі І.М. Верш «Зайграй, зайграй, хлопча малы...»: заўвагі пра паэтыку, эстэтыку і метадку выкладання // Роднае слова. 2002. № 8. С. 53-56; Кавалёў С.В. Станаўленне польскамоўнай паэзіі ў полілінгвістычнай літаратуры Беларусі эпохі Рэнесансу Мн., 2002. 218 с; Кавалёў С.В. Літаратура Беларусі позняга Рэнесансу: жанры,

творы, асобы. Мн., 2005. 200 с.; Кавалёў С.В. Гісторыя беларускай літаратуры: другая палова XVI ст. Курс лекцый. Мн., 2005. 110 с.; Казакова Т.П. (у сааўтарстве) Гісторыя Беларусі. Хрэстаматыя для 7 класа / Пад рэд. П.А. Лойкі. Мн., 2002. 122 с.; Казакова Т.П. Сярэднявечны аратар-мастак. Творчы партрэт Грыгорыя Цамблака // Роднае слова. 2002. № 4. С. 24-28; Кароткі У.Г. (у сааўтарстве) Старажытная літаратура ўсходніх славян XI-XIII стагоддзяў. Хрэстаматыя. Гродна, 2004. 250 с.; Кароткі У.Г. Вытокі беларускай кніжнай культуры эпохі Рэнесансу // Беларуская мова і літаратура. 2005. № 2. С. 53-56; Крычко В.П. Жанравыя формы аратарскай прозы ў старабеларускай эпісталаграфіі XII ст. // Веснік БДУ. Сер. IV. Філалогія. Журналістыка. Педагогіка. 2004. № 1. С. 22-27; Працы кафедры гісторыі беларускай літаратуры Белдзяржуніверсітэта. Мн., 2001-2005. Вып. 1-6; Тарасюк Л.К. Апалогія красы: кніга пра беларускую паэзію. Мн., 2002. 171 с.; Тарасюк Л.К. Асаблівасці развіцця беларускай літаратуры ў канцы XIX ст. // Працы кафедры гісторыі беларускай літаратуры Белдзяржуніверсітэта. Мн., 2003. Вып. 4. С. 78-84; Хаўстовіч М.В. Мастацкі метады Яна Баршчэўскага. Мн., 2003. 203 с.; Хаўстовіч М.В. Псторыя беларускай літаратуры 30-40-х гг. XIX с. Дапаможнік для студэнтаў філал. спец. выш. навуч. устаноў. Мн., 2002. 171 с.; Хаўстовіч М.В. На парозе забытае святыні: Творчасць Я. Баршчэўскага. Мн., 2002. 186 с.; Хаўстовіч М.В., Кавалёў С.В., Казакова Т.П. і інш. Праграма па гісторыі беларускае літаратуры XI—XIX стагоддзяў. Мн., 2002. 60 с.